

Jednoczeni w różnorodności

Tradycja cyrylo-metodiańska
jako paradygmat procesu pojednania
Kościołów, kultur i narodów

PRACE
NAUKOWE

UNIWERSYTETU
ŚLĄSKIEGO
W KATOWICACH

NR 2749

ks. Józef Budniak

Jednoczeni w różnorodności

Tradycja cyrylo-metodiańska
jako paradygmat procesu pojednania
Kościołów, kultur i narodów

Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2009

Redaktor serii: Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego
ks. Józef Budniak

Recenzent
ks. Leonard Górka

Publikacja będzie dostępna — po wyczerpaniu nakładu — w wersji internetowej:

Śląska Biblioteka Cyfrowa
www.sbc.org.pl

Boże, Ojczy, Synu Jezusie Chrystusie i Duchu Święty,
Ty znasz naszą przeszłość;
oddajemy nasze dziś i prosimy:
dopomóż nam, ludom europejskiego Wschodu i Zachodu,
we wzajemnej ufności dojrzewać
do jedności wiary, nadziei i miłości.

Stwórco nasz,
daj naszym przywódcom duchowym
moc swego błogosławieństwa,
aby będąc świadkami Twojej Ewangelii,
mogli prowadzić swych wiernych do jedności,
na wzór Świętych Cyryła i Metodego.

Panie,
daj przywódcom świeckim
budować w Europie i na świecie nowe formy rządów prawych;
niech zważają na dobro ludzi, rodzin i wspólnot,
a zwłaszcza niechaj budują pokój między narodami w prawdzie
i miłości.

Boże,
uczyn nas braćmi,
uczyn nas jednością w różnorodności.

Cyryl i Metody, święci apostołowie Słowian, trwają w pamięci Kościoła razem z wielkim dziełem ewangelizacji, jakiego dokonali¹.

Wstęp

Pragnienie jedności, które zrodziło się podczas Soboru Watykańskiego II, wzbudziło wśród chrześcijan ogromną nadzieję i poczucie odpowiedzialności za słowa prośby Jezusa, „aby byli jedno” (J 17, 21)². Sobór zakończył się ponad czterdzieści lat temu (w 1965 roku) i od tego czasu zarówno kolejni papieże, teolodzy, jak i chrześcijanie, zaangażowani w ruch ekumeniczny, uważają, że dotychczasowe podziały między uczniami Chrystusa jawnie sprzeciwiają się Jego woli i są zgorszeniem dla świata. Taka świadomość zachęca do podjęcia wysiłków zmierzających do odnalezienia dróg, które prowadzą ku jedności. Jak dojść do jedności? Jak ją odnaleźć? Zdaniem teologa ewangelickiego Oscara Culmanna (1902—1999), „jedność przez wielość, przez różnorodność”³ wytycza wspólną drogę ku Chrystusowi. Rozważając tę myśl, kard. Joseph Ratzinger stwierdził: „Powinniśmy próbować odnaleźć jedność przez różnorodność, to znaczy czerpać z rozłamu to, co owocne, pozbawiać go jadu, i z różnorodności brać

¹ Cytat pochodzi z: SA 1. AAS 1985, vol. 77; OsRomPol 1985, nr 6.

² Cytaty biblijne zamieszczone w tekście pochodzą z: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia*. Red. A. Jankowski, L. Stachowiak, K. Romaniuk. Poznań—Warszawa 1971.

³ O. Culmann: *Einheit durch Vielfalt — Grundlegung und Beitrag zur Diskussion über die Möglichkeit ihrer Verwirklichung*. Tübingen 1986, *passim*.

to, co pozytywne — oczywiście, w nadziei, że w końcu rozdarciem przestanie być rozdarciem i stanie się tylko polaryzacją pozbawioną sprzeczności⁴. Wysiłki Kościołów i wspólnot chrześcijańskich, zmierzające do jedności przez wielość, powinny polegać na „poszerzeniu katolickiej szerokości, ewangelickiej głębi i prawosławnej dynamiki w znaczeniu pneumatologicznego wymiaru”⁵.

Kościół, będący w drodze do jedności, w obecnej różnorodności między Kościołami i wspólnotami eklezyjalnymi winien korzystać ze swej bogatej historii. To w niej możemy dostrzec przykłady, które mogą być pomocne w procesie pojednania nie tylko Kościołów, lecz również kultur i narodów. Takim paradygmatem procesu pojednania są między innymi Apostołowie Słowian, Święci Cyryl i Metody, których papież Jan Paweł II w „słowiańskiej encyklice” *Slavorum Apostoli* nazwał autentycznymi protagonistami ekumenizmu, skutecznie dążącymi „do usunięcia lub zmniejszenia wszelkiego prawdziwego lub choćby pozornego podziału między poszczególnymi Wspólnotami, należącymi do tego samego Kościoła” (SA 14). Święci Cyryl i Metody, bracia z krwi, lecz jeszcze bardziej bracia w wierze, „umieili wyprzedzić pewne zdobycze, które Kościół w pełni sobie przyswoił dopiero w czasie Soboru Watykańskiego II [...], inicjując w ten sposób obecność chrześcijaństwa wśród ludów słowiańskich, która trwa niezniszczalnie po dziś dzień”⁶. Papież podkreśla, że Cyryl i Metody nie tylko dokonali dzieła samej ewangelizacji, ale również przekazali Słowianom Ewangelię, wcielili ją w ich rodzimą kulturę i wprowadzili ją w życie Kościoła⁷.

W książce zatytułowanej *Jednoczeni w różnorodności* i opatrzonej podtytułem *Tradycja cyrylo-metodiańska jako paradygmat procesu pojednania Kościołów, kultur i narodów*⁸ przedstawione zostaną, na

⁴ J. Ratzinger: *Pielgrzymująca wspólnota wiary. Kościół jako komunია*. Tłum. W. Szymona. Kraków 2003, s. 231.

⁵ Por. A. Nossol: *Teologiczne przeszkody na drodze do jedności chrześcijan*. W: *Kościół chrześcijański w Europie narodów*. Red. P. Jaskóła, H.J. Sobeczko. Opole 1992, s. 20.

⁶ Jan Paweł II: *Akt europejski. Santiago de Compostela, 9 listopada 1982*. W: S. Sowiński, R. Zenderowski: *Europa drogą Kościoła. Jan Paweł II o Europie i europejskości*. Wrocław—Warszawa—Kraków 2003, s. 193.

⁷ Por. *Ryszard Łużny. Myśl słowiańska Jana Pawła II*. Red. J. Orłowski, A. Woźniak. Lublin 2008, *passim*; R. Łużny: *Encyklika słowiańska*. „Wież” 1986, nr 1, *passim*.

⁸ Badania naukowe zostały przeprowadzone na przykładzie historii i dziedzictwa narodowego Moraw i Czech, z uwzględnieniem życia religijnego pozostałych narodów słowiańskich. W opracowaniu pod określeniem „Czechy” rozumiana jest cała Republika Czeska, w której skład wchodzi trzy regiony: Czechy, Morawy i Śląsk. Po zakończeniu pierwszej wojny światowej powstała Czechosłowacja, która jako jedno

tle historii Czech i Moraw, postaci Świętych Cyryla i Metodego oraz ich rola w procesie integracji Kościołów, kultur i narodów Europy, a także zaprezentowane będą inicjatywy, których podjęcie stało się możliwe dzięki tradycji cyrylo-metodiańskiej.

Cyryl i Metody dali początek rozwojowi myśli chrześcijańskiej, teologicznej, filozoficznej i mistycznej. W swej posłudze misyjnej umiejętnie połączyli jedność wiary z indywidualnymi cechami różnych kultur, czyniąc to w duchu miłości i szacunku dla każdego człowieka. Swą wierną służbą dla słowiańskiego narodu położyli podwaliny pod całą literaturę słowiańską, co wywarło ponadczasowy wpływ na rozwój kultury i oświaty narodowej. Określani są jako ojcowie kultury narodów słowiańskich i ludów, jako heroldowie Ewangelii i budowniczości Kościoła, zwłaszcza na terenie Moraw. Wykazali swą działalnością i apostołskim zapałem, że możliwe jest zachowanie odrębności kultur narodowych, wraz z ich bogactwem duchowym i specyfiką, we wspólnocie chrześcijańskiej w duchu szacunku i pokoju. Dali oni początek nie tylko kulturze, ale i nauce oraz szerokim kontaktom Wschodu z Zachodem, wpisując się w działalność duchową i kulturę wielu ludów i narodów europejskich. Uważani są za „Apostołów Słowian, ale także za ojców kultury wśród wszystkich ludów i narodów, dla których pierwszy zapis języka słowiańskiego nie przestaje być podstawowym punktem odniesienia w dziejach ich literatury”⁹. Cyryl i Metody pomagają nam zrozumieć mnogość i jedność, a swym życiem wykazali, że pomimo wyraźnie zaznaczających się podziałów religijnych, politycznych, naznaczonych niezgodą i waśnią, mimo głęboko zakorzenionych różnic kulturowych możliwa jest budowa wspólnego „domu europejskiego”. Jego symbolem jest Welehrad, a Bracia z Tesalonik — spadkobiercy wiary — są patronami wysiłku siostrzanych Kościołów Wschodu¹⁰ oraz Kościołów i wspólnot chrześcijańskiego Zachodu.

państwo istniała do 31 grudnia 1992 roku. W dniu 1 stycznia 1993 roku powstały Republika Czeska i Republika Słowacka.

⁹ Por. Jan Paweł II: *List apostołski „Egregiae virtutis”* [31 grudnia 1980], 1. AAS 1981, vol. 73; OsRomPol 1980, nr 12.

¹⁰ Idea „Kościołów siostrzanych”, która jest w pełni ekumeniczna, stanowi jedną ze starochrześcijańskich kategorii eklezjologicznych, a zarazem „niejako model określający jakość relacji między chrześcijańskimi wspólnotami w pierwszym tysiącleciu”. Kościoły siostrzane wnoszą „ogromną wartość dla współczesnej teologii [...] i cenny wkład do prawdziwie ekumenicznej teologii jednego, świętego, katolickiego i apostołskiego Kościoła”. Por. Z. Glaeser: *Ku eklezjologii „Kościołów siostrzanych”*. *Studium ekumeniczne*. Opole 2000, *passim*; Idem: *Istotne elementy eklezjologii „Kościołów siostrzanych”*. W: *„Kościoły siostrzane” w dialogu*. Red. Z. Glaeser. Opole 2002, s. 109—124.

Historia Europy „jest wielką rzeką, do której wpadają rozliczne dopływy i strumienie, a różnorodność tworzących ją tradycji i kultur jest jej wielkim bogactwem”¹¹. Zrodziła się ona ze spotkania i z wzajemnego przenikania się cywilizacji grecko-rzymskiej ze światem germańskim i słowiańskim, stopniowo chrystianizowanym przez misjonarzy pochodzących ze Wschodu i z Zachodu Starego Kontynentu. Podział religijny, który nastąpił w historii Kościoła, na katolicki i protestancki Zachód oraz na, w większości, prawosławny Wschód, trwa, „a przy tym szkodzi najświętszej sprawie przepowiadania Ewangelii wszelkiemu stworzeniu” (DE 1). Sytuacja ta nie sprzyja prawidłowej integracji narodów europejskich, a na sytuację Kościoła, który potrzebuje — jak często powtarzał Jan Paweł II — oddychać „dwoma płucami”¹², zachodnim i wschodnim, wywarła negatywne skutki, między innymi oddalając odpowiedź na zaproszenie *ut omnes unum sint* (por. J 17, 20).

Od dwóch tysiącleci Kościół jest obecny w sercu Europy, której pozycja kształtowała się w tyglu chrześcijaństwa. Sam kontynent stał się „jakoby korytem wielkiej rzeki, w którym chrześcijaństwo rozlało się, czyniąc żyznymi ziemię oraz życie duchowe narodów i państw”¹³. Podejmowane obecnie próby dialogu międzykulturowego i międzyreligijnego pozwalają dostrzec możliwość osiągnięcia jedności w różnorodności. Dlatego chrześcijaństwu potrzebny jest ekumenizm, który oparty na dialogu pomiędzy Kościołami i wspólnotami chrześcijańskimi, poprowadzi do pełnego zjednoczenia. Potrzeba zjednoczenia ujawniła się już pod koniec XIX stulecia, kiedy to po raz pierwszy, od prawie tysiąca lat, Kościół przywołał postacie Świętych Cyryla i Metodego. Leon XIII w dniu 30 września 1880 roku ogłosił, z okazji 1 000. rocznicy ukazania się Listu „*Industriae tuae*” papieża Jana VIII do księcia Świętopełka, „złotą encyklikę” *Grande munus*, w której przypomniał całemu światu działalność apostołską obu Świętych,

¹¹ Jan Paweł II: *Homilia w czasie mszy świętej odprawionej na placu przed katedrą* [Gniezno, 3 czerwca 1997]. W: *Jan Paweł II. Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999. Przemówienia, homilie*. Oprac. J. Poniewierski. Kraków 1999, s. 4.

¹² Tego porównania, że chrześcijaństwu i Europie potrzebne są dwa płuca, by swobodnie i w pełni oddychać, Jan Paweł II po raz pierwszy użył na spotkaniu ekumenicznym w Paryżu, w czerwcu 1980 roku. Por. Jan Paweł II: *Dusza słowiańska należy do Wschodu i do Zachodu*. OsRomPol 1983, nr 5—6, s. 26.

¹³ Jan Paweł II: *Przemówienie skierowane do Rady Konferencji Biskupów Europy zgromadzonych na posiedzeniu plenarnym (19 grudnia 1978)*. W: *Co Jan Paweł II mówi o zjednoczeniu Europy*. Oprac. P. Dyrda. Tłum. E. Rogowiec. Kraków 2003, s. 21.

nazywając ich „nauczycielami Słowiańszczyzny”¹⁴. Wspominając treść listu Jana VIII, z czerwca 880 roku, papież Leon XIII zaznaczył, jak cenne było wprowadzenie przez braci rodem z Tesalonik języka słowiańskiego w celach liturgicznych i katechetycznych, ażeby w tym języku głosić Ewangelię, kładąc zarazem podwaliny pod całe piśmiennictwo tych ludów. Warto zaznaczyć, że Cyryl i Metody spełniali swą posługę apostołską w jedność z Kościołem konstantynopolitańskim, z którego nakazu zostali posłani, i z następcą św. Piotra w Rzymie, który zatwierdził księgi liturgiczne spisane w języku słowiańskim. Papież Hadrian II i Jan VIII ze czcią przyjmowali w Rzymie Cyryla i Metodego oraz w pełni popierali ich działalność misyjną. Działalność apostołską Świętych Cyryla i Metodego sprawiła, że uważani są również za ojców kultury wśród wszystkich ludów i narodów, dla których pierwszy zapis języka słowiańskiego nie przestaje być podstawowym punktem odniesienia w dziejach ich kultury.

Najpełniej znaczenie tradycji cyrylo-metodiańskiej zaprezentował w swych encyklikach, listach apostołskich oraz wystąpieniach Jan Paweł II. Od początku pontyfikatu Papież Słowianin przypominał, że ekumenizm jest jednym z priorytetów duszpasterskich. Biskup Rzymu w ekumenicznej *Encyklice „Ut unum sint”* stwierdził, że „chrześcijańska wspólnota, która wierzy w Chrystusa i z ewangeliczną gorliwością pragnie zbawienia ludzkości, w żadnym przypadku nie może zamknąć się na wezwanie Ducha, który kieruje wszystkich chrześcijan ku pełnej i widzialnej jedności. Jest to jeden z nakazów miłości, który trzeba wypełnić do końca” (UUS 99). Papież zwrócił uwagę na rangę, jaką zyskuje z czasem ekumenizm, który „nie jest wyłącznie wewnętrzną sprawą wspólnot chrześcijańskich. Jest to sprawa miłości, którą Bóg w Jezusie Chrystusie pragnie ogarnąć całą ludzkość, a więc stawianie przeszkód tej miłości jest zniewagą wobec Niego i wobec Jego zamiaru zgromadzenia wszystkich w Chrystusie” (UUS 99). Ekumenizm oznacza otwarcie się na Boży zamysł jednania, a „uczestniczą w nim ci, którzy wzywają Boga w Trójcy Jedynej, a Jezusa uznają za Pana i Zbawcę”¹⁵. Jan Paweł II był przekonany zarówno do misji, jaką prowadzili Święci Cyryl i Metody, jak i do myśli cyrylo-metodiańskiej. Działalności Braci Sołuńskich przypisuje wielkie znaczenie i wymowę ekumeniczną (UUS 53), wskazując, że „Kościół zrodzony z misji Świętych Cyryla i Metodego niósł, jakoby

¹⁴ J. Strzelczyk: *Apostołowie Europy*. Warszawa 1997, s. 172.

¹⁵ T. Pikus: *Ekumeniczne przesłanie Jana Pawła II w kontekście jego pielgrzymek do ojczyzny*. W: *Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii*. Red. Z. Glaeser. Opole 2008, s. 388.

wpisaną w nim samym, szczególną pieczęć powołania ekumenicznego, które dwóch Świętych Braci tak żywo przeżywało¹⁶. Ogłosił ich, wraz ze św. Benedyktem z Nursji, który „przeniknął chrześcijańską i kulturalną tradycję Zachodu duchem łacińskim, bardziej logicznym i rozumnym¹⁷, patronami Europy, przypisując im wszystkie zaszczyty i przywileje liturgiczne, jakie zgodnie z prawem przysługują patronom miejsc. Biskup Rzymu dedykuje im encyklikę, poświęca liczne pielgrzymki, przemówienia, publicznie oddaje kult, wzywając również ich wstawiennictwa nad całym kontynentem i wskazując nowym pokoleniom jako przykład. W czasie trwania pontyfikatu odwoływał się wielokrotnie do ich geniuszu wiary i kultury, określając ich jako potężnych orędowników w Kościele Bożym, którzy „dali załóżek i powołali do życia formy i style ucieleśnienia Ewangelii w kontekście kulturowym i społecznym, a także w duchu ludów europejskich, do których zostali posłani¹⁸”.

Jan Paweł II podczas pierwszej pielgrzymki do Czechosłowacji (1990) odprawił pierwszą mszę świętą w tym kraju, w Welehradzie, podkreślając wkład Świętych Cyryla i Metodego w dzieło głoszenia Ewangelii i pojednania chrześcijan. Zaakcentował zarazem ich „decydujący wkład w budowę Europy nie tylko jako wspólnoty wiary chrześcijańskiej, ale także jako organizmu państwowego i kulturowego” (SA 27).

Podczas wizyty w Welehradzie, 22 kwietnia 1990 roku, Jan Paweł II skierował do mieszkańców Europy słowa: „Kamień węgielny europejskiej jedności znajduje się tu, w Welehradzie. Nie tylko na Monte Cassino, skąd św. Benedykt budował Europę łacińską. Także i tu, w Welehradzie, gdzie Bracia Sołuńscy utrwalili w dziejach Europy tradycję grecką i bizantyjską [...]”¹⁹. W naszych czasach, kiedy Europa jest wciąż podzielona, w czasach podzielonego Kościoła, świadectwo Cyryla i Metodego oznacza wezwanie do jedności. Idea jedności chrześcijan emanuje z Welehradu również z symboli i gestów, które zostaną szczegółowo omówione w prezentowanej książce.

W *Encyklice „Ut unum sint”* Papież przypomina, że „Cyryl i Metody wyszli z kręgu Kościoła bizantyjskiego w czasie, gdy Kościół ten

¹⁶ Jan Paweł II: *List apostolski „Euntes in mundum” z okazji tysiąclecia chrztu Rusi Kijowskiej z 25 stycznia 1988 roku*. W: *Co Jan Paweł II mówi...*, s. 107.

¹⁷ Jan Paweł II: *Przemówienie wygłoszone podczas audiencji dla uczestników VI Sympozjum Rady Konferencji Biskupów Europy, na temat: „Sekularyzacja i ewangelizacja dzisiaj w Europie”*. W: *Co Jan Paweł II mówi...*, s. 315.

¹⁸ *Ibidem*, s. 314.

¹⁹ Por. Jan Paweł II: *Tu znajduje się kamień węgielny europejskiej jedności*. OsRomPol 1990, nr 5, s. 24.

trwał jeszcze w jedności z Rzymem” (UUS 53). Jest to obraz pojednanej różnorodności z epoki niepodzielnego chrześcijaństwa, który powinien uwrażliwić chrześcijan Wschodu i Zachodu na zło aktualnych podziałów, a jednocześnie winien zobowiązywać do skorzystania z wszystkich możliwych środków, które prowadziłyby do zmiany tego stanu. Kościół otrzymał od Jezusa zadanie, „aby wszyscy byli jedno” (J 17, 21), czyli odziedziczył od Boga „służbę pojednania” (por. 2 Kor 5, 18). Jan Paweł II, nawiązując do dzieła Świętych Cyryla i Metodego, przypomina, że „być chrześcijaninem w naszych czasach, oznacza być twórcą komunii w Kościele i społeczeństwie. Służą temu celowi: otwartość ducha ku braciom, wzajemne zrozumienie, gotowość współpracy na drodze wspólnomyślnego wymiany dóbr duchowych i kulturalnych” (SA 27).

Nawiązując do dziedzictwa Kościoła niepodzielnego za czasów działalności Świętych Cyryla i Metodego, odkryto ponownie, zwłaszcza pod koniec XIX stulecia, eklezjologiczne kategorie chrześcijańskiej wspólnoty, dostrzegając potrzebę ich odbudowania, co miałoby na celu przybliżenie czasu pełnego pojednania w Kościele. Odrodzenie myśli cyrylo-metodiańskiej pozwoliło na nowo z nadzieją spojrzeć na proces pojednania chrześcijan. Jakie warunki muszą być spełnione, aby chrześcijanie wspólnie i w poczuciu odpowiedzialności, świadomie wypowiedali słowa *Credo*: „Wierzę w jeden, święty, powszechny i apostołski Kościół”? Jaka jest istota przesłania cyrylo-metodiańskiego? Jakie idee przyświecały apostołskiej misji Jana Pawła II, aby Świętych Cyryla i Metodego ogłosić patronami Europy, a jednocześnie nazwać ich protagonistami ekumenizmu? Jaka rolę odgrywa tradycja cyrylo-metodiańska w procesie pojednania Kościołów, kultur i narodów? Czym przejawia się tradycja cyrylo-metodiańska w życiu Kościołów i wspólnot chrześcijańskich? Jak realizowana była myśl i działalność zjednoczeniowa: Apostolatu Świętych Cyryla i Metodego, zjazdów welehradzkich, Kongregacji Siostr Świętych Cyryla i Metodego oraz Centrum Aletti?

Podjęty temat *Jednoczeni w różnorodności* wymaga postawienia jeszcze wielu innych szczegółowych pytań. Oto niektóre z nich: W jaki sposób dwubiegowość polityczna i chrześcijańska może doprowadzić do tego, że Słowianie wspólnie z braćmi z Zachodu uczestniczyć będą w integracji kultury europejskiej? Jakie znaczenie miałyby w tym dziele tradycja i myśl cyrylo-metodiańska? Jaki wpływ wywarła tradycja cyrylo-metodiańska na kształtowanie się ekumenicznej myśli dzieła Soboru Watykańskiego II i na inicjatywy ekumeniczne w Czeskiej Republice? Czy w podjętych inicjatywach ekumenicznych w Czechach i na Morawach dokonuje się recepcja

cyrylo-metodiańska? Jaka ponadczasowa wartość teologiczna, kulturową i ekumeniczną ma dzieło Świętych Cyryla i Metodego? Te pytania zmierzają do postawienia pytania głównego: Czy można tradycję cyrylo-metodiańską uważać za jeden z paradygmatów procesu pojednania chrześcijan?

Pytania te dotyczą historycznego rozwoju tradycji cyrylo-metodiańskiej, jej teologicznej specyfiki oraz ekumenicznego zastosowania tego eklezjologicznego modelu. Dlatego celem niniejszej pracy będzie przedstawienie owej tradycji jako paradygmatu procesu pojednania Kościołów, kultur i narodów.

Realizacja podjętych zadań badawczych wymaga zastosowania w poszczególnych rozdziałach odpowiednich metod i technik badawczych.

Pierwszą metodą jest metoda historyczno-teologiczna, której zastosowanie pozwoliło umiejscowić dzieło Świętych Cyryla i Metodego u jego źródeł, czyli w Welehradzie na Morawach, oraz umożliwiło przedstawienie rozwoju eklezjologicznego tradycji cyrylo-metodiańskiej.

Metoda teologiczno-ekumeniczna, kolejna z zastosowanych metod, umożliwiła ocenę wartości dziedzictwa cyrylo-metodiańskiego w aspekcie eklezjalnym, kulturowym i społecznym. W ramach przyjętych metod posłużono się następującymi technikami badawczymi: analizą dokumentów archiwalnych, znajdujących się w archiwach kościelnych na Morawach (Svatý Hostýn, Welehrad, Olomuniec, Praga, Pilzno, Nitra), analizą dokumentów i wypowiedzi oficjalnych przedstawicieli Kościołów i wspólnot chrześcijańskich, a przede wszystkim dokumentów i wypowiedzi papieży, zwłaszcza Jana Pawła II.

Praca ma charakter ekumeniczny, prezentuje wpływ tradycji cyrylo-metodiańskiej na życie Kościołów i wspólnot eklezjalnych, przede wszystkim w procesie jednoczenia w różnorodności. Ważny punkt odniesienia stanowi analiza dokumentów Kościołów, głównie materiałów archiwalnych, dotyczących trudności, jakie zarysowały się w realizacji procesu pojednania wskutek sporu wokół kanonizacji Jana Sarkandra.

Oprócz podstawowych materiałów źródłowych w książce wykorzystano: *Acta Apostolicae Sedes*, *Acta Conventus Velehradensis*, *Catalogus Provinciae Bohemiae Societatis Iesu*, dokumenty przechowywane w Archiwum Metropolitalnym w Ołomuńcu, w Archiwum Krajowym w Brnie, *Żywot Konstancyjna i Metodego*, *Kronikę parafialną w Welehradzie*, *Kronikę Domu Jezuickiego w Welehradzie*, materiały zgromadzone w Archiwum Kongregacji Sióstr Świętych Cyryla i Metodego, Archiwum Centrum Aletti, dokumenty papieskie, wystąpienia papieży, dokumenty znajdujące się w Archiwum Konferencji

Episkopatu Czech oraz Archiwum Ekumenicznej Rady Kościołów w Czeskiej Republice. Obszerny materiał, który został wykorzystany w opracowaniu, zaczerpnięty został z literatury źródłowej, zebranej i opublikowanej przez ekumeniczny ośrodek Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

Praca składa się z sześciu rozdziałów, których konstrukcja zawiera odpowiedź na postawione wcześniej pytania dotyczące znaczenia wartości tradycji cyrylo-metodiańskiej w szeroko rozumianym pojęciu pojednania.

Pierwszy rozdział stanowi prezentację genezy chrześcijaństwa na Morawach, szczegółowo zostaną w nim omówione: działalność misyjna Świętych Cyryla i Metodego, tradycje cyrylo-metodiańskie oraz ośrodki kultu Braci Sołuńskich, wśród których poczesne miejsce zajmuje Welehrad. Istnieją średniowieczne dokumenty, zawierające informacje o licznych pielgrzymkach duchowieństwa i wiernych z Moraw, a także z innych regionów Europy do Welehradu, do „kolebki chrześcijaństwa okolicznych narodów”²⁰.

Odrodzenie myśli cyrylo-metodiańskiej w Czechosłowacji i jej oddziaływanie na inne kraje europejskie, na tle dziejów Kościoła w Czechosłowacji i po „aksamitnej rewolucji”, to tematyka podjęta w drugim z rozdziałów. Na jego początku zaprezentowano dane faktograficzne, na których podstawie możemy ocenić wkład zjazdów welehradzkich w propagowanie dziedzictwa cyrylo-metodiańskiego oraz idei ekumenicznych, przede wszystkim Antonína Cyrila Stojana, inicjatora i „ojca” tych zjazdów, a także proces zjednoczenia chrześcijan²¹. Impulsem i zachętą do działalności zjednoczeniowej oraz realizowania idei cyrylo-metodiańskich była między innymi *Encyklika „Grande munus”* Leona XXIII. W dalszej części przedstawiono rozwój myśli cyrylo-metodiańskiej towarzyszącej Słowianom podczas różnych wydarzeń dziejowych.

W trzecim rozdziale dokonano analizy przesłania tradycji cyrylo-metodiańskiej dla Kościołów i wspólnot chrześcijańskich. Analizie poddano odnowę tradycji cyrylo-metodiańskiej oraz jej miejsce w duchowości, liturgii i kulcie, a także przesłania papieskie i „nową ewangelizację”. Bracia Sołuńscy, Nauczyciele wielkiej rodziny Słowian, Apostołowie równouprawnienia narodów i jedności Kościoła, stają się symbolem dróg, „przez które przechodziła ewangelizacja naszego kontynentu w pierwszym tysiącleciu. Prowadzą zatem pośrednio do samych korzeni drzewa ewangelicznego, które rozwijało

²⁰ B. Boček: *Podzemní Velehrad*. Velehrad 1938, s. 52—69.

²¹ A.C. Stojanovi przypisano również tytuł „apostół jedności chrześcijan”. Por. B. Zlámal: *Antonín Cyril Stojan. Apoštol křesťanské jednoty*. Řím 1973, *passim*.

się, opasując Europę swoimi dwoma wielkimi gałęziami: zachodnią i wschodnią²². Ich dzieło łączy duchowym pomostem dwie tradycje: wschodnią, wywodzącą się z Konstantynopola, i zachodnią — z Rzymu, a te łączą się w jedną wielką tradycję Kościoła powszechnego, wszak „powstały w łonie jednego Kościoła, choć na kanwie różnych kultur i różnego podejścia do tych samych problemów” (SA 25).

W książce *Jednoczeni w różnorodności...* w rozdziale czwartym, zatytułowanym *Rola tradycji cyrylo-metodiańskiej w procesie pojednania Kościołów, kultur i narodów Europy*, zaprezentowano wkład Świętych Cyryla i Metodego w proces integracji Kościołów, kultur i narodów Europy. Święci Cyryl i Metody wnieśli niekwestionowany wkład w budowę Europy „nie tylko jako wspólnoty wiary chrześcijańskiej, ale także jako organizmu państwowego i kulturowego” (SA 27). Dlatego wielka rodzina ludów słowiańskich, świadoma znaczenia tradycji cyrylo-metodiańskiej, uznaje ich za ojców zarówno chrześcijaństwa, jak i kultury (SA 25). W integracji ekumenicznej i społecznej należy zwrócić uwagę na zjawisko dwubiegunowości, na które składa się Ewangelia oraz tradycja Wschodu i Zachodu, odgrywające znaczącą rolę w integracji Kościołów i narodów Europy — w jednoczeniu w różnorodności.

W rozdziale piątym, *Przenikanie tradycji cyrylo-metodiańskiej do życia Kościołów i wspólnot chrześcijańskich*, przeprowadzono analizę Apostolatu Świętych Cyryla i Metodego, wystąpień teologów podczas zjazdów welehradzkich, miejsca Zakonu Sióstr Świętych Cyryla i Metodego oraz Centrum Aletti (ośrodek religijno-kulturalno-artystyczny, służący propagowaniu idei zjednoczeniowych). Celem analizy jest przybliżenie Czytelnikowi wagi procesu ekumenicznego — jedności Kościoła katolickiego z Kościołami i wspólnotami chrześcijańskimi. Jedność ta ma swe korzenie: chrześcijan łączy wszak chrzest i wiara, dzięki czemu wszyscy chrześcijanie są członkami jednego Kościoła Chrystusowego. Podjęcie działalności zjednoczeniowej przez teologów welehradzkich — w kontekście soborowego dekretu o ekumenizmie, który „zachęca wszystkich wiernych Kościoła katolickiego, by rozpoznając znaki czasu, pilnie uczestniczyli w dziele ekumenicznym” (DE 4) — pozwala określić ich mianem prekursorów ekumenizmu, a Welehrad — sercem pojednania chrześcijan, które wywiera wpływ na funkcjonowanie „dwóch płuc — Wschodu i Zachodu”.

Nawiązując do ruchu ekumenicznego w Republice Czeskiej, w ostatnim, szóstym, rozdziale przedstawiono elementy recepcji tra-

²² Jan Paweł II: *Przemówienie wygłoszone na zakończenie Nadzwyczajnego Zgromadzenia Synodu Biskupów na temat Europy*. W: *Co Jan Paweł II mówi...*, s. 175—176.

dycji cyrylo-metodiańskiej w ekumenizmie, recepcji, na którą składa się proces wymiany dóbr duchowych pomiędzy chrześcijanami, obejmujący wszystkie wymiary ich życia: problemy duszpasterskie, liturgię, doktrynę (teologię), tradycję i działanie. Omawiany proces recepcji będzie dotyczył wiary, nauczania, życia Kościołów i wspólnot eklezjalnych oraz ich relacji do innych denominacji. Początek temu procesowi dały pierwsze organizacje ekumeniczne, a kontynuację stanowiły wypowiedzi papieży, welehradzkie zjazdy zjednoczeniowe, okres przygotowawczy do Soboru Watykańskiego II, następnie obrady soborowe i ich dokumenty końcowe oraz cały okres posoborowy. Recepcja tradycji cyrylo-metodiańskiej w ekumenizmie jest procesem, który zmierza do urzeczywistnienia pełni katolickości, co w konsekwencji prowadzi do pojednania chrześcijan.

Proces zjednoczenia Kościołów, kultur i narodów w Europie zależy od jedności duchowej, polegającej przede wszystkim na uświadomieniu sobie przez mieszkańców Starego Kontynentu, jaką rolę odgrywa aksjologia, czyli wartości chrześcijańskie, i kultura, oparte na tradycji Zachodu i Wschodu, reprezentowane przez Świętych Benedykta, Cyryla i Metodego. Jan Paweł II podczas uroczystości milenijnych w Gnieźnie, z okazji 1 000. rocznicy śmierci św. Wojciecha powiedział: „Do prawdziwego zjednoczenia kontynentu europejskiego droga jest jeszcze daleka. Nie będzie jedności Europy, dopóki nie będzie ona wspólnotą ducha. Ten najgłębszy fundament jedności przyniosło Europie i przez wieki go umacniało chrześcijaństwo, ze swoją Ewangelią, ze swoim rozumieniem człowieka i wkładem w rozwój dziejów ludów i narodów. Nie jest to zawłaszczanie historii. Jest bowiem historia Europy wielką rzeką, do której wpadają rozliczne dopływy i strumienie, a różnorodność tworzących ją tradycje i kultury jest jej wielkim bogactwem. Zrąb tożsamości europejskiej jest zbudowany na chrześcijaństwie. A obecny brak jej duchowej jedności wynika głównie z kryzysu tej chrześcijańskiej samoświadomości”²³.

Książka *Jednoczeni w różnorodności. Tradycja cyrylo-metodiańska jako paradygmat procesu pojednania Kościołów, kultur i narodów* podejmuje ważny problem jedności Kościołów, kultur i narodów europejskich w kontekście tradycji cyrylo-metodiańskiej, kultywowanej przez narody słowiańskie. Dzięki takiemu ujęciu tematyki autor zamierza wykazać, że dążenie do jedności duchowo-kulturowej jest możliwe dzięki ekumenicznemu zaangażowaniu wszystkich chrześcijan. Znaczący wpływ na „budowanie mostów” pomiędzy wyznaw-

²³ Jan Paweł II: *Homilia w czasie mszy świętej odprawionej na placu przed katedrą* [Gniezno, 3 czerwca 1997]..., s. 911.

cami Chrystusa mają pontyfikaty Jana XXIII, Pawła VI oraz Jana Pawła II, które wniosły nowe myślenie ekumeniczne, a zarazem stały się trwałym fundamentem procesu integracji narodów i kultur Europy.

Realizowanie idei cyrylo-metodiańskiej, począwszy od dzieła Świętych Cyryla i Metodego, przez Welehrad i dzieło welehradzkich zjazdów, a następnie Sobór Watykański II oraz przesłanie cyrylo-metodiańskie, jakie w swym pontyfikacie głosił Jan Paweł II, to ekumeniczne dzieło Ducha Świętego, który budzi w świadomości chrześcijan Wschodu i Zachodu wizję „pojednania w różnorodności” — ekumenii Kościołów, kultur i narodów. Ta wizja jest zadaniem i obowiązkiem wyznawców Chrystusa, którzy winni być kreatorami ekumenii w Kościele Chrystusowym, a tym samym w społeczeństwie.

Indeks nazw osobowych

- Adenauer Konrad 121
Agnieszka Czeska, św. 76, 78, 85
Aleksander III (Aleksander Macedoński), król 120
Aletti Ezio 182, 183
Ambros Pavel 48, 57, 90, 98, 102, 233, 260
Anderled Antoni Maria 44
Andronik, św. 31
Andrzej, św. 30
Anna, królowa 123
Anna, św. 85
Anonimo 68, 261
Arpad 34
Arrupe Pedro 71
Atenagoras I, patriarcha 205, 246
Athanasiu 58
Attyla, król 23
Augustyn, św. 27
- Bačikova L. 222, 260
Badura Piotr Jerzy 43, 75, 225, 228, 260, 271
Bałyk B.J. 139, 261
Bartłomiej, św. 68
- Bartoletti Annemarie 182
Bartůněk Václav 26, 261
Bartysław I, książę 34
Bauer František, abp 52, 163, 164
Bazyli I, cesarz 241
Bea Augustyn, kard. 143, 203, 261, 268
Becá Tomáš 52
Bechný L. 223, 261
Belmonte di Granito 46
Bełza Stanisław 196, 272
Benedykt, bp 242
Benedykt, opat, św. 109
Benedykt XV, papież 39, 197, 198, 199
Benedykt XVI, papież 150, 222
Benedykt z Nursji, św. 12, 17, 20, 82, 96, 100, 104, 106, 110, 128, 130, 133, 143, 147, 148, 151
Beneš Edward, prezydent 61, 63
Beran Josef, kard. 61, 62, 64, 67, 71, 72, 94, 114, 161, 205, 213, 237, 244, 253, 261, 266, 272
Bielawski K. 234, 268
Bieńkowski L. 108, 125, 266
Boček Bohumil 15, 220, 261
Bohác V. 117, 268

- Bolesław I, książę 122
 Bolzano B. 125
 Bonifacy, św. 23, 33
 Boryszewski P. 34, 261
 Borzywoj, książę 122
 Boyle L. 205
 Brandenburg, bp 192
 Bratysław I 34
 Braudel F. 20, 261
 Brázdil František 37, 261
 Briand Aristid 121
 Brygida Szwedzka, św. 106, 143
 Buchner W. 74, 270
 Budniak Józef 43, 198, 210, 212, 214,
 215, 221, 225, 228, 235, 261, 262,
 270, 271, 272
 Bugel Walerian 91, 214, 239, 262, 262
 Bulgakov Sergiej 167, 169
- C**abadaj P. 222, 261, 262, 265
 Cader Stanisław 132, 262
 Casaroli Agostino, kard. 72, 82, 83,
 258, 267
 Cassidy Edward, kard. 216
 Chamiakow A. 49
 Charouz J.Z. 69, 262
 Chlodwig, król 120
 Chodil I. 60, 262
 Chovanec Marián, bp 104, 107, 262
 Churchill Winston 121
 Čiarský Josef, bp 64
 Cibulka Jan 52
 Ciešlar Jan 228
 Cikrle Wojciech, bp 181
 Cinek František 37, 38, 40, 42, 43, 46,
 52, 53, 64, 158, 160, 161, 164, 165,
 167, 170, 171, 205, 237, 262
 Cini Giovanni 42
 Civalli Jan, bp 215
 Clément Olivier 144, 262
 Congar Yves 144
 Coppe Giovanni, bp 181
 Couturier Paul 197
 Culmann Oscar 7, 203, 262
 Čupr J. 183
 Cyryl/Konstantyn (Konstantyn Filo-
 zof) *passim*
 Cywiński Bohdan 31, 57, 154, 262, 263
 Czadajew Piotr Jakowlewicz 49
 Czaja Andrzej, bp 205, 237, 263
- Czajkowski Michał 190, 191, 263
 Czarnecki Mikołaj, bp 160
 Czerwik S. 116, 263
- D**amian, św. 62
 Dancák P. 111
 Danek P. 145, 269
 Daniel, bp 242
 Danková Andrea 223
 Danyś M. 208, 266
 Davidek Feliks Maria, bp 71, 263
 Davies Norrman 122, 263
 De Gasperi Alcide 102, 121, 151, 255,
 272
 Delanty G. 122, 263
 Derdziuk E. 23, 263
 Devoto G. 24, 174, 263
 Dítě Emanuel 41, 244
 Dobrovský Josef 50, 52
 Dubček Alexander 71
 Důbravová K. 178, 263
 Dudik Antoni 52
 Durica M. 22, 263
 Duszan, car 50
 Dvornik František 52, 53, 204, 237
 Dylus Aniela 151, 268
 Dyrda Piotr 10, 21, 96, 128, 235, 253—
 256, 258
- E**hrenreicher Otton, bp 37, 243
 Etheagaray Roger, kard. 211, 212, 263
- F**edorov Leonid 165
 Felicyta, św. 109
 Ferdynand I, cesarz 37
 Fey H.E. 203
 Fiala P. 71, 263
 Filip II, król 20
 Fischer L. 205, 263
 Fitych Tadeusz 80, 124, 263
 Florian, św. 42
 Focjusz, patriarcha 33, 240
 Förstenberg Fryderyk, abp 40, 42, 44,
 244, 259
 Fouilloux I.E. 195, 263
 Frost F. 189, 263
- G**agarin Iwan Sergiejewicz 49, 51, 175,
 243
 Gajek Jan Sergiusz 24, 27, 49, 96, 126,

- 144, 190, 193, 236, 239, 252, 253,
255, 257, 262—267, 269, 270
- Galisa Tomáš 222
- Gamber K. 31, 264
- Gavala Miroslav 150, 264
- Gejza, książę 34
- Gellner E. 209, 264, 2
- Gertruda, św. 109
- Glaeser Zygfryd 9, 11, 91, 138, 192,
228, 237, 261, 262, 264, 267, 268
- Glomp Józef, kard. 83
- Gojdič Paweł, bp 179
- Głombik Czesław 60, 264
- Gorazd, bp 33, 242
- Gordillo Mauritius 21, 163, 168, 171,
175, 264
- Gorski Aleksander Vasiljevič 140
- Gottwald Klemens 63
- Górecki Jan 228, 261
- Górecki Zbigniew 228
- Górka Leonard 24, 27, 44, 46, 49, 96,
111, 114, 117, 126, 132, 135, 138, 140,
141, 144, 147, 151, 155, 164, 166, 184,
193, 194, 196, 198, 200, 201, 204,
205, 234, 236, 239, 252, 253, 255,
258, 262, 264, 267, 269, 270
- Graubner Jan, abp 183
- Grivec František 40, 52, 60, 61, 63,
112, 140, 160, 162, 163, 166, 169,
170, 172, 237, 262, 264, 265
- Grutka A., bp 205, 245
- Grygiel L. 132, 265
- Gryglewicz F. 108, 125, 266
- Grzebień Ludwik 170, 266
- Grzegorz, bp 227
- Grzegorz, papież 109
- Grzegorz, św. 27
- H**
- Habeš Josef 170, 265
- Hadrian II, papież 11, 26, 29, 31, 108,
111, 240, 252
- Hadžega Julius 166
- Halama Jan 222, 223, 265
- Halecki O. 19, 265
- Halik Tomasz 54, 83, 123, 265
- Hanakovič Štefan 104, 107, 262
- Hanuš J. 71, 262
- Hartmann Jan 70, 73, 74, 76—78, 94,
265, 266
- Havel Václav, prezydent 93, 217
- Hebeš J. 170
- Hejl V. 68, 265
- Hetényi M. 193, 235, 261, 267, 271
- Herbigny Michael, bp 160, 166, 168
- Hieronim, św. 27
- Hillengass Euglen 182
- Hinz Hans-Martin 23, 148, 270, 271
- Hlinka Andrej 57
- Holly J. 72
- Hlouch Józef, bp 64
- Hofman Vlastimil 42
- Hoh Piotr Aziz, bp 160, 168
- Hrašak Stanislav 75
- Hryniewicz Waclaw 187, 190, 193,
264—266
- Hume Basil, kard. 50, 83, 252
- Hurt Rudolf 35, 36, 37, 38, 39, 265
- Hus Jan 54, 123, 213, 214, 223, 224,
227, 265, 271
- Huzar Lubomir, kard. 235
- Hviezdoslav, poeta 115
- I**
- Ivanič Pavel 193, 235, 262, 268, 271
- J**
- Jacher Władysław 121, 265
- Jaeger Lorenz 201
- Jadwiga, królowa, św. 108
- Jagiello Władysław, król 109
- Jan, apostoł, św. 117, 134, 139, 232
- Jan, bp 242
- Jan VIII, papież 10, 11, 32, 33, 40, 72,
241, 253
- Jan IX, papież 33, 242
- Jan X, papież 241
- Jan XXIII (Roncialli A.G.), papież 18,
24, 53, 114, 136, 173, 184, 202—205,
230, 245, 253
- Jakub, apostoł, św. 85, 184, 225
- Jan Nepomucen, św. 62, 85, 122
- Jan Paweł II, papież 8—22, 28, 29,
41, 48, 72—74, 76—79, 82—86, 89,
91—104, 106, 109—111, 114, 115,
119—121, 125, 127—133, 135—139,
141—148, 150, 151, 175, 183, 184,
191, 195, 206, 210, 212, 213—215,
217, 218, 220, 223, 224, 229, 230,
232—237, 246, 251—259, 261, 265—
269, 272
- Jan Sarkander, św. 14, 85, 214—221,
223, 246, 247

- Jan ze Středy, bp 35
Jan Zlatoústý 139, 270
Jandourek J. 83, 123, 265
Jankowski A. 7
Jašek Adolf 49, 52, 265
Jaskóla Piotr 8, 144, 192, 194, 197, 214, 262, 265, 267
Jaworski S. 250, 256, 258, 263
Jemelka František 52, 60, 63, 64, 159, 161, 168, 170, 265
Jindrová Rajmunda 176
Jonescu, generał 58
Józef II, cesarz 38, 124, 243
Juliusz 115
- K**
Kalvin Jan 203
Kantecki Antoni 28, 110, 258
Kaplan Karel 68, 69, 266
Karafiátová A. 176 — 178, 266
Karol Boromeusz, św. 176
Karol IV Luksemburski, cesarz 50, 108
Karol Wielki, król 23, 25, 121
Karski Karol 188—191, 194, 195, 198, 266, 271, 272
Kasper Walter, kard. 50, 137, 212, 266, 267
Katarzyna ze Sieny, św. 143
Klein Robert, bp 177
Keller Józef 25, 266
Kiedroń Władysław, bp 225
Kiriejewski 49
Klemens, św. 63, 108, 114, 127, 139, 142, 162, 205, 240, 254
Klemens VI, papież 50
Klemens VII, papież 242
Klemens XIV, papież 43
Klemens Dworzak, św. 124
Klymenko Nikolaj 167
Kmetka Karol, bp 165
Kocel, książę 26, 31, 32, 240, 241, 252
Kolvenbach Peter 181, 183
Kolumbam Młodszy (Kolumban z Bangor) 23, 262
Komeński Jan Amos 216, 218, 227
König Franz, kard. 83, 128, 140, 266
Konrad II, książę 108
Konzal J. 71, 266
Koprowski Andrzej 181
Korczażo Adrian 198, 261
- Kordač František, abp 54
Korec Jan Chryzostom 57, 266
Korzonkiewicz J. 140, 265
Kosma, św. 62
Kowalski A. 154, 262
Koza Stanisław Józef 138, 190, 264, 266
Krátký S. 51, 266
Królak T. 84, 128, 256
Kruczyńska J. 230, 268
Kučera M. 34, 266
Kulda Beneš Metod 52
Kumor Bolesław 23, 124, 125, 266
Kuncewicz Jozafat, św. 49
Kurent T. 172
Kurtiew Cyril, bp 160, 169
Kuźmak Krystyna 108, 266
- L**
Lacko M. 22, 205, 266
Lazik Ambróz 64, 205
Ledóchowski Włodzimierz Dionizy 169, 170, 266
Lehr-Splawiński Tadeusz 26, 111, 251, 271
Leon XIII, papież 10, 11, 15, 28—30, 40, 51, 62, 72, 108, 110, 126, 135, 156, 158, 167, 192, 195—197, 199, 243, 251, 256, 257
Lobkowicz Michal 225
Libosvar Z. 40, 267
Longin, św. 109
Lorenzo Matei, kard. 205
Loska Tadeusz 111, 267
Lossky N. 189
Lübecko Konrad 169
Lubich Chiara 202
Ludmiła, św., księżna 122
Ludwik Niemiecki, król 25, 31
Lustiger Jean Marie, kard. 83
Luter Marcin 123, 203
Lysek Jaromin 51
- Ł**
Łowmiański Henryk 232, 267
Łukaszyk R. 108, 125, 266
Łużny Ryszard 8, 133, 139, 224, 261, 267
- M**
Maciej, arcyksiążę 124
Maciej, bp. 227
Maciej z Janowa 123
Maćkowiak Tomasz 81, 272

- Máhrík Tibor 223
Malajka A. 170
Malcew Aleksander 164
Malý Václav, bp 77
Marek Aureliusz 22
Maria Egipcjanka, św. 109
Maria Teresa, cesarzowa 124
Marrmagio, mons. 159, 166
Marvan Metoděj 178
Maryjka R.Z. 154, 262
Massaryk Tomáš Garrigue, prezydent 172
Mastiliak Jan Iwan 179
Matejko Jan 42, 244
Matocha Josef, abp 64, 69, 170
Mazowiecki Tadeusz 209
Mc Afee-Brown R. 189, 272
Meester Placido de 170
Medek Václav 34, 123, 267
Menini, abp 163
Mercier Désiré Joseph, kard. 200
Metody, św. *passim*
Metzger M. 200
Michał III, cesarz 26, 240
Michalik Józef, abp 127, 267
Michalov J. 193, 235, 262, 268, 271
Michalski K. 128, 266
Michel P. 71, 267
Michelis Zygmunt 190
Migut Bogusław 124, 266
Mikołaj, św. 138, 256
Mikołaj I, papież 25, 26, 29, 240
Milič Jan 123
Mionskowska D. 234, 268
Miranda S. 115, 273
Mojmir, książę 25
Mojmir II, książę 34, 242
Monnet Jean 121
Moor A. 59
Moskal K. 213
Moyzes, bp 52, 72
Mozor Karol 43, 220, 228, 254, 270, 272
Müller H. 50, 267
Myśków Józef 204, 264
- Nagy Stanisław, kard. 194, 195, 267
Napiórkowski Stanisław Celestyn 189, 194, 200, 201, 257, 264, 267
Naumov Aleksander 21, 27, 28, 267
- Necsey Edward, bp 64
Nesvadbova Růžena (Cecylia, Sestra Marie CM, Doloroza) 41, 56, 113, 142, 173, 176—180, 254, 262, 269
Nossol Alfons, abp 8, 138, 150, 267
Nowakowska A. 228, 261
- Obirek Stanisław 43, 75, 261
Oleśnicki Zbigniew, bp 109
Oli G.C. 24, 174, 263
Olšar Josef 60, 160, 268
Onderek František 64
Opočenský Milan 216
Orłowski J. 8, 224, 269
Orzechowski M. 44, 272
Ozóg Jan 203, 268
- Pacelli Eugen, kard. 171, 199
Palarik Jan 51, 52
Palmieri Aurelio 163
Pałucki Jerzy 205, 264
Pánek J. 224, 265
Panic Idzi 24, 34, 267
Pannenberg W. 151, 268
Pantelič M. 60, 268
Patrik, św. 23
Pavlík Jan 57, 59, 69, 75, 94, 100, 162, 181, 268
Paweł, św. 30, 106, 202
Paweł VI (Montini G.B.), papież 18, 26, 27, 62, 70—72, 108, 114, 116, 136, 185, 191, 205, 206, 230, 245, 246, 253, 257
Paweł z Ankony, bp 32, 241
Pechuška František 52
Perpetua, św. 109
Perri V. 52, 270
Pierling Paweł 51, 156
Pikus Tadeusz, bp 11, 268
Piłat, namiestnik rzymski 29
Piotr, św. 11, 30, 62, 71, 72, 93, 94, 96, 108, 130, 133, 135, 139, 193, 202, 215, 234
Pitha Petr 83
Pithart Petr 95
Pius VII, papież 43
Pius IX, papież 195, 196
Pius X, papież 197, 198
Pius XI, papież 21, 24, 55, 56, 61, 62, 199, 200, 245, 257

- Pius XII, papież 60, 61, 64, 121, 166, 168, 200, 201, 202, 244, 257
Plašienková Z. 126, 262, 271
Pobožny A. 205
Podlaha A., bp 204
Podlaha František 52, 237
Podzielny E. 197, 268
Pojsl Miloslav 21, 38, 267
Pokorný M.P. 208, 268
Pokorný Václav 64
Polách Ota 32, 267
Polčín S. 206, 267
Pold František 45
Polívka M. 224, 265
Połubiński E. 140
Poniewierski Janusz 10, 127, 254, 256
Pospíšil Jan 52
Prečan Leopold, abp 52, 53, 55, 56, 159, 165, 166, 168, 169, 171, 177, 178, 244, 245
Přihoda P. 81, 272
Procházka Matěj 52, 146
Prokop, św. 122,
Przemysław Ottokar I, król 36
Ptasznik P. 91, 139, 251, 255
Putna M.C. 57, 273
- R**
Radkovský František, bp 216, 218
Radwan M. 98, 254
Rajman J. 109, 267
Rampulla, mons. 51
Ratzinger Joseph, kard. 7, 8, 139, 231, 268
Rekkared, król 120
Rembierz Marek 117, 193, 268, 272
Ricci F. 91, 268
Ritter Saviero, abp 59, 61
Říman J. 57, 268
Roberson R.G. 234, 268
Robert, bp 36
Rogowiec Elżbieta 10, 21, 96, 128, 235, 253—256, 258
Romanek R. 101, 106, 250, 253
Romaniuk Kazimierz, abp 7
Rościsław, książę 21, 25, 26, 31, 96, 232, 240, 241, 252
Rudnicki Z. 72, 253
Rudolf II, cesarz 124
Rupnik Marko 105, 182, 183, 268
Rusek Halina 80, 121, 214, 264, 269, 271
Rutowska Lucyna 144, 268
Ryszard II, król 123
- S**
Sakać Stepan 166
Salajka Antoní 60, 161, 205, 208, 269
Salaville Severin 167, 169, 170
Samarin 49
Schmemann A. 188, 269
Schneider Jan 52
Schoof M. 155, 269
Schuman Robert 121
Schutz Roger 144, 203
Schwarzenberg Franz, kard. 125
Schwäzler Franciszek Ksawery 44
Sikora Jan 228
Sklenka I. 131, 232
Skoupy Karel, bp 64
Sládek K. 131, 262
Slipy J. 170
Slodička A. 145, 268
Slomšek Antoni Martin, bp 51, 52, 139, 155, 156, 172, 175, 237, 243
Sławski F. 27, 134, 269
Smetana Pavel 209, 210, 215—219, 221, 224, 225, 246, 247, 269
Snopek Franciszek 52
Sobeczko Helmunt Jan 8, 144, 265, 267
Sodano Angelo, kard. 135, 258
Söderbolm Notan, bp 189, 190
Sołowiow Włodzimierz Sergiejewicz 49, 51, 140, 269
Sowiński J. 226, 273
Sowiński Sławomir 8, 121, 122, 253—255
Spáčil Bohumil 52, 169, 170, 172
Spajak Paul Henri 121
Spencer Jones 197
Spitygniew, książę 122
Stählin Wilhelm 201
Stachowiak L. 7
Stählin Wilhelm, bp 201
Stádnik Karel 83
Steczek Bogusław 181
Stefan, św. 34
Stefan V, papież 135
Stelmachowski Andrzej 228
Stojan Antonin Cyryl 15, 39, 40, 42, 46, 52, 53, 55, 64, 72, 83, 96, 134,

- 140, 146, 156—160, 164, 166, 173—
177, 179, 196, 205, 206, 237, 244,
261, 266—268, 271
- Stolarik S. 150, 269
- Strossmayer Joseph Georg, bp 51, 52,
156, 195, 271
- Strzelczyk Jerzy 11, 269
- Stuker J. 199, 269
- Stuker Robert 199
- Styczeń Tadeusz 98, 254
- Stys Z.M. 154, 262
- Sušil František 51, 52, 72, 146, 155,
156, 175, 237
- Svoboda Bohumil 70, 73, 74, 76—78,
94, 265, 266
- Swieżawski Stefan 117, 270
- Sykstus V, papież 108
- Šabo Jozef 222
- Šanov Epifan, bp 165
- Szarek Jan, bp 225
- Szczepan V, papież 242
- Szeptycki Andriej, abp 160, 163, 164,
168, 168, 198, 237
- Szeruda Jan, bp 190
- Šilhan František 64
- Szotek Barbara 126, 261, 271
- Špaček M. 159
- Špaldák Adolf 52, 163, 165, 168, 269
- Špidlík Tomáš 182, 183
- Šrámek Jan, mons. 125, 177
- Štastný Vladimír 89, 113, 269
- Štrbka Jan 223
- Šturák P. 111, 269
- Šuránek Antoni 52
- Szurman Tadeusz, bp 228
- Szymeczek Józef 208, 266
- Szymona Wiesław 8, 268
- Świętopełk, książę 10, 26, 31, 32, 34,
72, 241, 253
- Tambora Angelo 156, 174, 270
- Taneski Z. 193, 235, 262, 268, 271
- Tavard G. 194, 196, 202, 269
- Tenace M. 49, 270
- Teresa Benedykta od Krzyża (Edyta
Stein), św. 106, 143
- Thijssen F. 202
- Timkovič G.A. 139, 270
- Tkadlčík Vojtěch 48, 49, 52, 53, 156,
157, 205, 270
- Toman M. 126, 262, 271
- Tomanek Rudolf 221, 261
- Tomasz z Akwinu, św. 109
- Tomášek František, kard. 47, 49, 70,
72—74, 76—78, 82—84, 93, 94, 181,
257, 263, 265, 266, 270
- Tomažič, bp 72
- Tomislav, król 242
- Tomko Josef, kard. 114—117, 269—
271
- Tomšič František 60, 264
- Totu A.L. 166
- Tretera Jiří Rajmund 65, 270
- Trochta S., bp 61, 64, 66, 67
- Trojan, cesarz 29
- Třeštík Dušan 22, 273
- Tunicki N. 140
- Turiak Emil 223
- Tyszkiewicz L.A. 23, 270
- Tyszkiewicz S. 170
- Uglorz Marek Jerzy 198, 261
- Uhorskai Pavel 225
- Urban VI, papież 35
- Urban Jan 140, 163, 164, 270
- Vajs Józef 52, 167, 172, 198
- Vaňák František, abp 75, 94, 97, 181,
182, 215, 246, 270
- Vašica J. 60, 168, 172, 237, 270
- Vasiljevič Aleksander 140
- Vasiluk Scarlett 83
- Vaško Václav 63, 65, 69, 70, 73, 74,
76—78, 94, 179, 264, 265, 271
- Vavřínek Vladimír 148, 271, 273
- Verchovskij Glėb 166
- Veselý Jiří Maria 99, 271
- Vischer L. 203, 271
- Vit, św. 220
- Vlk Miroslav, kard. 80, 84, 85, 218
- Vojtašák Jan, bp 64
- Volný Vladislav, bp 85, 214, 224, 225,
228, 271
- Vychodil Jan 52, 155, 271
- Vykydal Josef 52
- Vymětal František 40, 157, 158, 271
- Vyšica Josef 52

- Wacław, św. 34, 77, 85, 109, 122
Waldhausen Konrad 123
Wattson Thomas 197
Weigel G. 74, 271
Wiklif Jan 123
Wernisch M. 214
Wernz Franz 170
Wiching, bp 33, 241, 242
Wieczorek Alfried 23, 148
Wieczorek Krzysztof 126, 271, 273
Wienczek A. 109, 268
Wierer Rudolf 172
Wietrzak Zdzisław 34, 56, 78, 271
Wilibrod, św. 23
Willebrands J., kard. 202
Władysław Henryk, margrabia 35, 36
Wojak Tadeusz 188, 271
Wojciech, św. 17, 34, 59, 83—85, 92, 96, 122, 127, 181, 208
Wojtyła Karol, kard. 133, 267
Wolańczyk M. 43, 75, 261
Woronow A. 140
Woskriesiński G. 140
Woźniak Anna 8, 224, 269
Wurm Ignacy 52
Zagiba F. 25, 271
Zemek Metoděj 60, 271
Zenderowski Radosław 8, 121, 122, 253—255
Zieliński Zygmunt 70, 103, 136, 203, 271
Zlámal Bohumil 15, 25, 30—33, 35, 37, 48, 52, 198, 205, 214, 271
Zlámal Oldřich 59
Zygmunt Luksemburski, cesarz 123
Živkovič O. 163
Życiński Wojciech 251, 255

kn. Józef Budniak

Sjednocení v rozmanitosti
Cyrilometodějská tradice
jako paradigma procesu smíření Církví, kultur a národů

Resumé

Ve knížce pod názvem *Sjednocení v rozmanitosti* s podtitulem *Cyrilometodějská tradice jako paradigma procesu smíření Církví, kultur a národů*, autor ukázal na pozadí dějin Čech a Moravy i slovanských zemí postavy dvou světců — Cyrile a Metoděje a jejich úlohu v procesu integrace evropských národů. Cyril a Metoděj ve své misijní službě dovedně spojili jednotu víry a individuální rysy různých kultur v duchu lásky a úcty pro každého člověka. Jejich neustálá služba pro slovanský národ se stala základem pro celou slovanskou literaturu a měla svůj úděl ve vývoji kultury a národního vzdělávání. Jsou označováni jakožto otcové kultury slovanských národů, heraldové Evangelie a stavitele Církve, především na území Moravy. Ukazali svou činnost a apoštolským nádsením, že je možné zachovat odlišnost národních kultur včetně jejich duchovního bohactví i zvláštnostmi v křesťanské společnosti v duchu úcty a míru. Položili základy nejen pro kulturu, ale také vzdělání a široké kontakty Východu a Západu, čímž se zapsali v duchovní činnost a kulturu mnoha evropských národů.

Evropa se narodila ze setkání a vzájemného pronikání řecko-římské civilizace do germanského a slovanského světa, postupně pokřesťanšovaného misionáři původem ze Západu a Východu Starého kontinentu. Náboženské rozdělení, které nastalo v dějinách Církve, na katolický a protestantský Západ a většinou pravoslavný Východ, pořád je platné a „otevřeně je v rozporu s Kristovou vůlí, je pohoršením pro svět, a přitom poškozují nejsvětější záležitost hlášení Evangelie všemu stvoření“. Tato situace nepodporuje správnou

integraci evropských národů, a Církev nesčetněkrát pocítila její negativní výsledky. Jak často opakoval Jan Pavel II. Církev musí dýchat „dvěma plícemi“: západním a východním.

V této knížce byla prezentována analýza křesťanských kořenů slovanských národů, původ křesťanství na Moravě a misijní činnost Cyrila a Metoděje. Detailně byla popsána cyrilometodějská tradice, která je pořád platná zvláště ve Velehradu, o kterém se říká, že je „kolébkou křesťanství okolních národů“. V monografii je široce projednána úloha a význam velehradských kongresů a jejich přínos pro šíření ekumenických idejí.

Ve knížce pod názvem *Sjednocení v rozmanitosti...* hodně místa bylo věnováno papeži Janu Pavlovi II., který byl orodovníkem cyrilometodějského dědictví a činnosti bratrů ze Salonik přisuzoval ohromný význam a hlubokou ekumenickou výmluvnost, a poukazoval na to, že „Církev narozená z misie Svátých Cyrila a Metoděje nesla, jakby vepsanou do sebe, mimořádnou pečeť ekumenického předvolání, které ti dva svátí bratři tak živě prožívali“. Prohlásil je, spolu se sv. Benediktem, za Patrony Evropy, a připsal jim veškeré liturgické pocty a privilegia, která se vztahují — podle práva — patronům míst, věnoval Apoštolům Evropy encykliku, četné poutě, projevy, veřejné vyjádření kultu, a zval jejich přimluvu za celý kontinent i poukazoval novým generacím na jejich myšlenky a vzor. V období svého pontifikátu se mnohokrát odvolával na jejich génia víry a kultury, a pojmenovával je mohutnými orodovníky v Církvi. V *Slavorum Apostoli*, encyklice věnované Svátým Cyrilu a Metodějovi, Jan Pavel II. zdůraznil jejich účast na díle hlášení Evangelie a sjednocení křesťan, poukazoval také na jejich obrovský a rozhodný přínos pro stavbu Evropy — nejen v zachování křesťanské náboženské společnosti, ale také její civilizačního a kulturového sjednocení.

Svátí Cyril a Metoděj nám dovolí pochopit množství a jednotu, právo k odlišnosti a sjednocení Církve a Evropy. Společný „evropský dům“, postaven na základě, kterým je křesťanství, měl by být reální náboženskou a kulturní společností, společností lidí a víry v Krista.

Józef Budniak, Priester

In Verschiedenheit vereinigt
Die Tradition von Kyrill und Method
als ein Paradigma des Versöhnungsprozesses
von Kirchen, Kulturen und Völkern

Zusammenfassung

In dem Buch werden die Heiligen Kyrill und Method und deren Rolle bei der Integration von europäischen Völkern auf dem Boden der Geschichte von Böhmen, Mähren und slawischen Ländern dargestellt. In ihrer Missionstätigkeit haben Kyrill und Method sehr geschickt und im Geiste der Liebe und Achtung für jeden Menschen die Einigkeit des Glaubens mit individuellen Merkmalen von verschiedenen Kulturen zusammenverbunden. Ihr aufopfernder Dienst für das slawische Volk legte den Grund zur ganzen slawischen Literatur und war ein überzeitlicher Beitrag zur Entwicklung der Kultur und der Volksbildung. Die Väter der slawischen Kultur, Verkündiger des Evangeliums und Erbauer der mährischen Kirche genannt haben sie durch ihre Tätigkeit und Aposteleifer gezeigt, dass es möglich ist, die Eigentümlichkeit der Volkskulturen mit deren ganzem Geistesreichtum und spezifischem Charakter in der christlichen Gemeinschaft im Geiste der Achtung und des Friedens aufrechtzuerhalten. Kyrill und Method haben nicht nur der Kultur, sondern auch der Wissenschaft und den großangelegten Kontakten zwischen Osten und Westen den ersten Anstoß gegeben, indem sie zur geistigen und kulturellen Tätigkeit von zahlreichen europäischen Völkern und Nationen beigetragen haben.

Das Europa entstand aus dem Zusammentreffen und dem gegenseitigen Durchdringen der griechisch-römischen Zivilisation mit der germani-

schen und slawischen Welt, die von den aus Westen und Osten Europas kommenden Missionaren allmählich christianisiert wurden. Die damalige religiöse Einteilung in den katholischen und protestantischen Westen und den meist russisch-orthodoxen Osten gilt immer noch und „steht im Gegensatz zum Willen Christi, erregt Anstoß bei der Welt und schadet dabei der heiligsten Sache, jedem Geschöpf das Evangelium zu predigen“. Solche Situation trägt nicht zu richtiger Integration der europäischen Völker bei und ihre negativen Folgen werden von der Kirche schon mehrmals getragen. Die Kirche sollte, wie es der Papst Johannes Paul II. schon immer sagte, „mit den beiden Lungen“, der westlichen und östlichen, atmen.

Das Buch beinhaltet die Analyse von christlichen Wurzeln der slawischen Völker, die Genese des Christentums in Mähren und die Missionstätigkeit von Kyrill und Method. Der Verfasser bespricht ausführlich die kyrillisch-methodische Tradition, welche besonders in dem als die „Wiege des Christentums von den einheimischen Völkern“ genannten Weligrad (Mähren) fortgesetzt wurde. In der Monografie werden die Rolle der in Weligrad stattgefundenen Kongresse und deren Beitrag zur Verbreitung der ökumenischen Ideen besonders genau behandelt.

In dem Buch wird viel Platz dem Papst, Johannes Paul II. gewidmet, der ein großer Fürsprecher des Erbes von Kyrill und Method war und der Tätigkeit der griechischen Brüder große ökumenische Bedeutung beimaß, indem er behauptete, dass die „aus den heiligen Kyrills und Methods Missionen geborene Kirche mit einer besonderen ökumenischen Berufung versiegelt war, die von den zwei griechischen Brüdern so stark empfunden wurde“. Johannes Paul II. hat Kyrill und Method samt dem hl. Benedictus zu Schutzpatronen Europas ernannt und ihnen alle zustehenden liturgischen Vorrechte und Ehren verliehen, indem er ihnen zahlreiche Pilgerfahrten, Reden und öffentliche Verehrung widmete; der Papst ersuchte sie zur Verwendung für das ganze Europa und wies die neuen Generationen auf deren Vorbild hin. Während seines Pontifikats berief er sich vielmals zum Genie ihres Glaubens und ihrer Kultur, indem er sie als große Befürworter der Kirche bezeichnete. In seiner den beiden Heiligen gewidmeten Enzyklika *Slavorum Apostoli* betonte Johannes Paul II. ihren großen Beitrag zur Verkündigung des Evangeliums, zur Versöhnung von allen Christen und zur Erschaffung nicht nur der europäischen christlichen Gemeinschaft, sondern des im zivilisatorischen und kulturellen Sinne vereinigten Europas.

Dank den Heiligen Kyrill und Method werden wir sich über die Vielfalt und die Einheit als auch über das Recht auf die Unterschiedlichkeit und die Einheit der Kirche und Europas klar. Das auf dem Grundstein des Christentums errichtete gemeinsame „europäische Haus“ sollte zur Religions- u. Kulturgemeinschaft, zur Gemeinschaft der Menschen und des Glaubens an Christus werden.

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział I	
Morawy kolebką tradycji cyrylo-metodiańskiej	19
Geneza chrześcijaństwa na Morawach	22
Przybycie Konstantyna/Cyryla i Metodego na Morawy	25
Mnişi cysterscy kontynuatorami spuścizny cyrylo-metodiańskiej w Welehradzie	35
Rok 1785 — kasacja klasztoru w Welehradzie	38
Powrót do tradycji cyrylo-metodiańskiej — obchody milenijne	49
Zakon Towarzystwa Jezusowego kontynuatorem idei cyrylo-metodiańskiej	43
Rozdział II	
Odrodzenie myśli cyrylo-metodiańskiej w Czechosłowacji i oddziaływanie kultu na kraje europejskie	47
Dziedzictwo cyrylo-metodiańskie inspiracją dla zjazdów zjednoczeniowych	48
Tradycja cyrylo-metodiańska w okresie Pierwszej Republiki (1919—1939)	54
Welehrad podczas drugiej wojny światowej	57

Ożywienie działalności zjednoczeniowej w Welehradzie — od uzyskania wolności do końca 1948 roku	58
Początek prześladowania Kościoła w latach 1948—1950	65
Prześladowanie Kościoła w latach 1950—1989	70
Narodowa pielgrzymka do Rzymu w 1989 roku	76
Rola czeskich i słowackich Kościołów w kształtowaniu chrześcijańskiego charakteru Europy po aksamitnej rewolucji.	77
Rozdział III	
Istota przesłania tradycji cyrylo-metodiańskiej	89
Cyrylo-metodiańskie dziedzictwo fundamentem kościelnej odnowy	90
Pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Czechosłowacji i jej znaczenie dla kolejnego powrotu do tradycji cyrylo-metodiańskiej	93
Myśl cyrylo-metodiańska w przesłaniu welehradzkim Jana Pawła II	98
Tradycja cyrylo-metodiańska inspiracją dla nowej ewangelizacji	100
Dziedzictwo cyrylo-metodiańskie w kontekście chrześcijańskiej duchowości Wschodu	104
Święci Cyryl i Metody w kulcie i liturgii Kościoła	107
Rozdział IV	
Rola tradycji cyrylo-metodiańskiej w procesie pojednania Kościołów, kultur i narodów Europy	119
Cyrylo-metodiańskie przesłanie i jego wartość dla europejskich procesów integracyjnych	122
Znaczenie tradycji cyrylo-metodiańskiej dla kształtowania kultury europejskiej	132
Rola dziedzictwa Świętych Cyryla i Metodego w pojednaniu chrześcijan	136
Implikacje przesłania tradycji cyrylo-metodiańskiej dla życia Kościołów i narodów Europy	145
Dwubiegunowość chrześcijańska i polityczna w integracji ekumenicznej i społecznej.	147
Rozdział V	
Przenikanie tradycji cyrylo-metodiańskiej do życia Kościołów i wspólnot chrześcijańskich	153
Apostolat Świętych Cyryla i Metodego	154
Zjazdy welehradzkie	163
Kongregacja Sióstr Świętych Cyryla i Metodego	173
Centrum Aletti	181

Rozdział VI	
Elementy recepcji tradycji cyrylo-metodiańskiej	187
Wpływ tradycji cyrylo-metodiańskiej na kształtowanie ekumenicznej myśli dzieła Soboru Watykańskiego II.	194
Wpływ tradycji cyrylo-metodiańskiej na wspólne inicjatywy ekumeniczne Kościoła katolickiego i Ekumenicznej Rady Kościołów w Republice Czeskiej zmierzające ku jedności.	207
Przenikanie tradycji cyrylo-metodiańskiej we współczesnych odniesieniach ekumenicznych.	221
Zakończenie	231
Kalendarium wybranych wydarzeń cyrylo-metodiańskich	239
Wykaz skrótów	249
Bibliografia	253
Indeks nazw osobowych.	275
Resumé	283
Zusammenfassung	285

Obsah

Úvod	7
Kapitola I	
Morava jako kolébka cyrilometodějské misie	19
Původ křesťanství na Moravě	22
Příchod Konstantina/Cyrila a Metoděje na Moravu	25
Cisterciáckí mniši jako následníci cyrilometodějské pozůstalosti ve Velehradu	35
Rok 1785 — zrušení kláštera ve Velehradu	38
Návrat k cyrilometodějské tradici — oslava k výročí tisíciletí	39
Jezuitský řád jako následník cyrilometodějské ideje	43
Kapitola II	
Obrození cyrilometodějské myšlenky v Československu a její působení na evropské země	47
Cyrilometodějské dědictví jako inspirace pro velehradské sjezdy	48
Cyrilometodějská tradice v období První republiky (1918—1939)	54
Velehrad během druhé světové války	57
Oživení činnosti ve Velehradu — od získání samostatnosti do 1948 roku	58
Začatek pronásledování Církve v období 1948—1950	65
Období pronásledování Církve v letech 1950—1989	70

Národní pout' do Říma v 1989. roce	76
Úloha českých a slovenských Církví ve formování křesťanského rysu Evropy v období po Sametové revoluci.	77
Kapitola III	
Jádro poslání cyrilometodějské tradice	89
Cyrilometodějské dědictví základem církevního obrození	90
První pout' Jana Pavla II. do Československa a její význam pro další návrat k cyrilometodějské tradici	93
Cyrilometodějská myšlenka ve velehradském poslání Jana Pavla II.	98
Cyrilometodějská tradice jako inspirace pro novou evangelizaci	100
Cyrilometodějské dědictví v kontextu křesťanské duchovosti Výcho- du	104
Svatí Cyril a Metoděj v kultu a liturgii Církve	107
Kapitola IV	
Úloha cyrilometodějské tradice v procesu smíření Církví, kultur a národů Evropy	119
Cyrilometodějské poslání a jeho hodnota pro evropské integrační procesy	122
Význam cyrilometodějské tradice pro formování evropské kultury	132
Úloha dědictví Svátých Cyrila a Metoděje v smíření křesťan	136
Implikace poslání Cyrilometodějské tradice pro život Církví a náro- dů Evropy	145
Křesťanská a politická dvojpólovost v ekumenické a sociální inte- graci	147
Kapitola V	
Pronikání cyrilometodějské tradice do života Církví a křesťanských společností	153
Apoštolát Svátých Cyrile a Metoděje.	154
Velehradské sjezdy.	163
Kongregace Sester Sv. Cyrile a Metoděje	173
Centrum Aletti.	181
Kapitola VI	
Součásti recepce cyrilometodějské tradice	187
Vliv cyrilometodějské tradice na formování ekumenické myšlenky díla Vatikánského koncilu II.	194
Vliv cyrilometodějské tradice na společné ekumenické iniciativy katolické Církve a Ekumenické Rady Církví v České republice, vedoucí k sjednocení	207

Pronikání cyrilometodějské tradice v současných ekumenických odvolávkách	221
Zakončení	231
Kalendarium vybraných cyrilometodějských událostí.	239
Seznam zkrátek	249
Bibliografie	253
Seznam osob	275
Resumé	283
Zusammenfassung	285

Inhaltsverzeichnis

Einführung	7
I. Kapitel	
Mähren als die Wiege der kyrillisch-methodischen Tradition . . .	19
Die Genese des Christentums in Mähren	22
Die Ankunft von Konstantin/Kyrill und Method in Mähren	25
Die Zisterzienser als die Fortsetzer des Erbes von Kyrill und Method in Weligrad	35
1785 — die Auflösung des Klosters in Weligrad	38
Die Anknüpfung an die kyrillisch-methodische Tradition — Millenniumsfeierlichkeiten	38
Der Jesusgesellschaftsorden als der Fortsetzer der Ideen von Kyrill und Method	43
II. Kapitel	
Die Neubelebung der Ideen von Kyrill und Method in der Tschechoslowakei und deren Einwirkung auf europäische Länder	47
Das Erbe von Kyrill und Method als Ziel der Versammlungen in Weligrad	48
Die kyrillisch-methodische Tradition zur Zeit der Ersten Republik (1918—1939).	54

Weligrad zur Zeit des 2. Weltkriegs	57
Die Belebung der Vereinigungstätigkeit in Weligrad — von der Freiheitslangung bis zu 1948	58
Erste Verfolgungen der Kirche in den Jahren 1948—1950.	65
Die Verfolgungen der Kirche in den Jahren 1950—1989	70
Die nationale Pilgerfahrt nach Rom im Jahre 1989	76
Die Rolle der tschechischen und slowakischen Kirchen bei der Ge- staltung des christlichen Charakters Europas nach der Samt- revolution	77
III. Kapitel	
Der Kern von der kyrillisch-methodischen Tradition.	89
Kyrills und Methods Erbe als die Grundlage der Kirchenerneue- rung.	90
Die erste Pilgerfahrt Johannes Paul II. in die Tschechoslowakei und deren Bedeutung für die Wiederbelebung der kyrillisch- methodischen Tradition	93
Die kyrillisch-methodischen Ideen in Johannes Paul II. Übermitt- lung in Weligrad	98
Die kyrillisch-methodische Tradition als ein Anreiz zur neuen Evangelisierung	100
Kyrills und Methods Erbe im Kontext der christlichen Geistlichkeit Ostens.	104
Die Heiligen Kyrill und Method in dem Kult und in der Liturgie der Kirche	107
IV. Kapitel	
Die Rolle der kyrillisch-methodischen Tradition bei der Versöh- nung zwischen den europäischen Kirchen, Kulturen und Völkern.	119
Die Übermittlung von Kyrill und Method und deren Bedeutung für europäische Integrationsprozesse	122
Die Bedeutung der kyrillisch-methodischen Tradition für europä- ische Kultur	132
Die Rolle des Erbes von Kyrill und Method bei der Christenaus- söhnung	136
Die Folgen der kyrillisch-methodischen Tradition für europäische Kirchen und Völker	145
Christliche und politische Zweipoligkeit bei ökumenischer und so- zialer Integration	147
V. Kapitel	
Das Durchdringen der kyrillisch-methodischen Tradition in das Leben der christlichen Kirchen und Gemeinschaften.	153

Das Apostolat von Kyrill und Method	154
Die Tagungen in Weligrad	163
Die Versammlung der Ordensschwwestern von Heiligen Kyrill und Method	173
Das Alettizentrum	181
VI. Kapitel	
Die Rezeption der kyrillisch-methodischen Tradition	187
Der Einfluss von der kyrillisch-methodischen Tradition auf öku- menische Ideen des II. Vatikanischen Konzils	194
Die Einwirkung der kyrillisch-methodischen Tradition auf gemein- same Einheitsinitiativen der katholischen Kirche und des Öku- menischen Kirchenrates in der Tschechischen Republik	207
Die kyrillisch-methodische Tradition in gegenwärtiger öku- menischer Tätigkeit	221
Abschluss	231
Kalendarium von ausgewählten kyrillisch-methodischen Ge- schehnissen	239
Abkürzungsregister	249
Bibliografie	253
Namensverzeichnis	275
Resumé	283
Zusammenfassung	285

Redaktor
Małgorzata Pogłódek

Projektant okładki
Paulina Tomaszewska-Cieply

Autor fotografii witraży
Jerzy Pustelnik

Redaktor techniczny
Barbara Arenhövel

Korektor
Barbara Malska

Copyright © 2009 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-1919-3

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 18,50 + wklejka. Ark. wyd. 22,0.
Papier offset. kl. III, 90 g Cena 38 zł

Łamanie: Pracownia Składu Komputerowego
Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego
Druk i oprawa: EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

